

Krönika

Eva Uddén Sonnegård,
Staffan Ström och
Hannes Hultcrantz

Händer det något i kroppen när vi fyller 65?

Siffran 65 stod i fokus under eftermiddagens workshops på temat ”Får vi det vi betalar för?”. Siffran 65 har bitit sig fast den svenska folksjälen till den grad att det idag i princip inte finns någon annan pensioneringsålder att utgå från. Vid 64 är man en produktiv medlem av arbetskraften, vid 65 är man slut. Även om man arbetar till dess att man är 67, eller 70 eller 80.

Det finns ingen forskning som pekar på att något speciellt händer när vi fyller 65. Våra kognitiva förmågor försämras inte avsevärt bara för att vårt personnummer indikerar att vi uppnått åldern 65. Våra händer blir inte sämre för att vi fyller år och vi gillar uppenbarligen fortfarande att umgås med människor i lika hög grad som när vi var 64.

Trots att vi lever längre, är piggare längre upp i åldrarna och många faktiskt vill och kan arbeta efter 65 har åldern efter decennier av politisk och facklig kommunikation fått ett magiskt skimmer över sig. Men behöver det vara så?

65 är ingen magisk gräns

Det enkla svaret, om man ska tro det trettioital deltagare som under eftermiddagen diskuterade socialförsäkringar under ledning av Eva Uddén Sonnegård och Staffan Ström, är nej.

Varken livet i allmänhet eller arbetslivet i synnerhet ser ut som det gjorde när staten 1913 bestämde sig för att det är vid 67 (vilket senare blev 65) vi bör pensionera oss. Så vad kan vi göra för att möta de utmaningar som det svenska socialförsäkringssystemet står inför?

Vem vet vilka yrken som behövs?

En grundbult i systemet är att vi som land måste producera. För att vi ska kunna betala ut pensioner och ersättningar från socialförsäkringarna måste medborgarna vara i sysselsättning. Eva Uddén Sonnegård inledde med att visa att de svenska sysselsättningsciffrorna ser bra ut, jämfört med OECD. Men det finns utmaningar. En åldrande arbetsmarknad, en mindre del av de utrikesfödda är i arbete och vi kommer sent ut på arbetsmarknaden.

De yrken vi förväntas välja är även de i förändring. Robotisering och digitalisering förändrar arbetsmarknaden i snabb takt. Här finns behov av ett livslångt lärande, men att fortbilda och vidareutbilda människor är inte lika enkelt som det låter. Vem vet vilka yrken vi är i behov av om 10 år? Och vem ska bestämma vilka utbildningar som vi ska satsa på? Ska exempelvis konsthistoria vara en studiemedelsfinansierad utbildning när vi, i praktiken, inte har behov av konsthistoriker för att klara våra produktionsmål?

Om vi ska finansiera vidareutbildning genom statliga medel, ska politiken bestämma vilka utbildningar som är värda att satsa på? Det rådde enighet om att i sådana fall behövs reformer för utbildningsväsendet. Enligt grupperna vore det sympatiskt om det fanns möjlighet till hjälp med omställning innan arbetslösheten är ett faktum. Finansiering kan i detta fall komma både från staten och parterna.

Behöver vi förvärvsarbeta för att vara lyckliga?

En central fråga under eftermiddagens diskussioner, hur ”flummig” den än må låta, kretsade kring vad vi som människor behöver för att vara lyckliga. Robotisering och automatisering av arbetsuppgifter målas ofta upp som ett hot mot oss människor.

Grundtesen i resonemanget är att vi inte fyller någon funktion om vi inte förvärvsarbetar. Men behöver det vara så? Hur stor del av arbetskraften ser det egentligen som sin dröm att gå till arbete 8 timmar om dagen 5 dagar i veckan under cirka 40 år av sitt liv?

Alla var överens om att vi behöver socialt sammanhang och att känna oss nyttiga och delaktiga i samhället på ett eller annat sätt för att vara lyckliga. Men behöver det sociala sammanhanget vara en arbetsplats vi går till för att lyfta lön?

Människor slits idag ut både fysiskt och psykiskt av ett arbetsliv som går på högvarv. Därefter ska man vara ledig med arbetsfria inkomster under 25 år. Är det vettigt? Skulle man kunna införa två pensionsåldrar: en där man slutar arbeta heltid och en där man slutar arbeta helt. Det skulle göra arbetsmarknaden mer hållbar och ge människor mer social stimulans på äldre dar.

För att underlätta ett hållbart arbetsliv bör yrkesverksamma ses som individer och inte klumpas ihop till en yrkeskategori. Ska en 25-årig och en 64-årig barnmorska/byggnadsarbetare/lärare verkligen ha samma arbetsuppgifter?

Livslångt lärande, på riktigt

En potentiell lösning på de utmaningar vi står inför är att sluta se på arbetslivet som en linjär process med en början och ett slut. Om vi inför mer flexibilitet i systemet kanske vi kommer bort från tanken om att vi utbildar oss en period i livet och sen arbetar tills vi går i pension.

Under diskussionerna på Ateljén lyftes några, idémässiga så väl som praktiska förändringar:

- En statlig uppdragsförmedlare för äldre arbetskraft. Någon som kan underlätta för dem som gått i ”pension” att matcha sin kompetens och sina intressen med arbetsuppgifter som behövs i samhället.
- En påverkanskampanj om att livet inte är en linjär process som börjar med skola och slutar med pension.
- En bättre anpassning av våra arbetsplatser för att fler ska kunna bidra utifrån sina förutsättningar över tid.
- Breda och återkommande diskussioner om vilka typer av yrken som vi är i behov av, och hur vi bäst ska utbilda oss för att ligga i framkant av den globala arbetsmarknaden.

I stort, ett omtag i både utbildnings- och socialförsäkringssystemet för att göra dem bättre anpassade till omvärlden, arbetsmarknadens behov och våra nationella intressen.

Vi behöver en gemensam offentlig diskussion om vart vi vill och vad vi behöver för att komma dit. Som en känd politiker en gång sa: ”Samhället är människans verk – om något är fel kan vi ändra på det”.

ATELJÉN 2019